

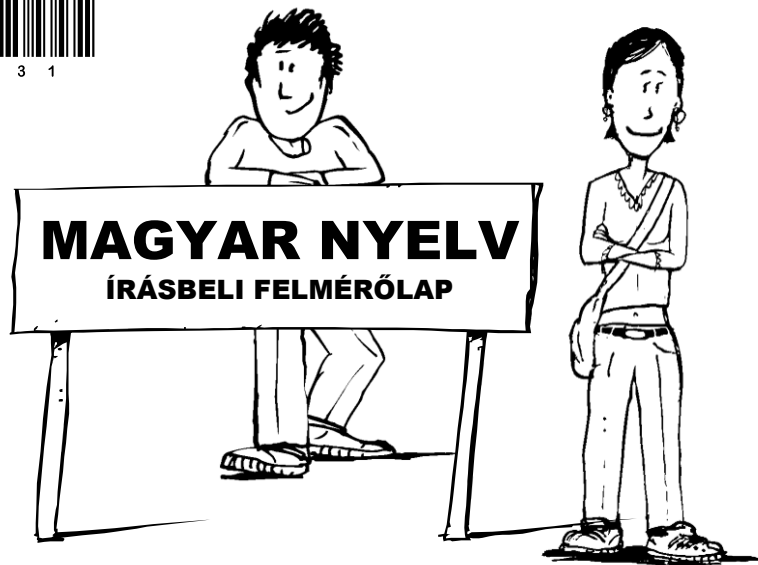
A tanuló kódszáma:

Državni izpitni center

N 1 8 1 1 3 1 3 1

**9.
osztály**

2018. május 4., péntek / 60 perc

Engedélyezett segédeszközök: a tanuló által hozott kék vagy fekete töltőtoll vagy golyóstoll.

9. osztályos

ORSZÁGOS TUDÁSFELMÉRÉS

ÚTMUTATÓ A TANULÓNAK

Figyelmesen olvasd el ezt az útmutatót!

Kódszámodat ragaszd, illetve írd be a jobb felső sarokban levő keretbe!

Mielőtt a feladatok megoldásába kezdenél, óvatosan tépd ki a mellékletet, amelyen a szövegek találhatóak!

Ezután figyelmesen olvasd el az egyes feladatok utasításait, és oldd meg a feladatokat!

Minden feladat esetében a választ az erre a célra kijelölt helyen írd a keretbe!

Írott betűkkel, olvashatóan írd, a helyesírási szabályoknak megfelelően!

Ha tévedtél, válaszd át a húzód, majd írd le a helyeset!

Az olvashatatlan válaszokat és a zavaros javításokat nulla ponttal értékeljük.

Ha valamelyik feladatot túl nehéznek találod, ne időzz sokat ott, inkább fogj hozzá a következő megoldásához!

Ha marad idő, a megoldatlan feladatokhoz később térj vissza!

Ha befejeztél a munkát, még egyszer ellenőrizd a megoldásokat!

Bízzál önmagadban és képességeidben! Sok sikert kívánunk.

A felmérőlap terjedelme 16 oldal, ebből 2 üres.

N 1 8 1 1 3 1 3 1 0 3

MELLÉKLET AZ I. RÉSZHEZ

A titokzatos Kempelen és a sakkozógép története

Kis bábukkal vagy a számítógépen sakkozunk. Ma már ez teljesen egyértelmű mindenkinek, de nem így volt 200 évvel ezelőtt, amikor Kempelen Farkas feltalálta a sakkautomatáját. De valóban automata volt az akkori automata? S miért olyan érdekes számunkra ez a technikai találmány?

A Múcsarnokban Kempelen – Ember a gépben címmel médiaművészeti és történeti kiállítás nyílt meg, amelyen megcsodálhatjuk Kempelen Farkas sakkozó- és beszélőgépét, illetve a mai feltalálók csodáit, például a portréfestő gépet, a követő gépet és egyéb érdekességeket. A kiállítás március 24-e és május 28-a között tekinthető meg.

Kempelen Farkas 1734-ben született Pozsonyban. Igazi polihisztor¹ volt, sokféle tudományos témakör érdekelt, és szerteágazó tudományos tevékenységet folytatott. Mérnöki munkái között szerepelt a bécsi schönbrunni szökőkútrendszer tervének elkészítése, a budai vár vízellátásának megoldása, a pozsonyi hajóhíd megtervezése, de tervezett gőzgépet, sőt nyomtatógépet is vakok számára.

Legjelentősebb találmánya a beszélőgép volt, amit süketnémáknak és beszédhibásoknak tervezett, mégsem erről híresedett el, hanem a sakkozógépről. Mi volt a sakkozógép titka? A sakkozógép olyan hírességeket győzött le, mint például Napóleon, II. Frigyes porosz uralkodó vagy Edgar Allan Poe amerikai író és költő.

A titok a gépben rejtett, azaz a gépben profi sakkozók ültek, akiket Kempelen szerződtetett. A nézők persze már akkor is kételkedve álltak a gépezet előtt, s csak akkor akarták elhinni a trükköt, hogyha a gépet kinyitották. Természetesen Kempelen segédje mindig megmutatta a gép belsejét, de a benne rejlő sakkozót mégsem látták, hiszen az egy másik rekeszben rejtőzött. Kempelen több sakkozót szerződtetett, így soha nem ugyanaz az ember rejtőzött el a gépben. Kész csoda, hogy a sakkozók megőrizték a feltaláló titkát. A gépben rejtőző sakkozónak egy kis sakktáblája volt, s a gépezet felépítése olyan trükkös volt, hogy egy mechanikai megoldással a látható táblára vitte át azt, amit a gépben rejtőző sakkozó a kis tábláján lépett.

Kempelen Farkas sakkautomatájának titkát az alkotó haláláig, 1804-ig nem leplezte le senki, majd az automata a 19. század első évtizedeiben újabb fénykort ért meg New York-ban. Ám a negyvenes évek elején a korszerű technikával eljött az ipari kor, Kempelen automatája vásári látványossággá vált, s titkát egyetlen dollárért leleplezték. Végül 1854-ben egy múzeumi tűz áldozatává vált.

A Múcsarnokban látható sakkozógép az eredeti példány legtökéletesebb másolata. A szerkezet elkészítése a bűvészkellékek és varázsdobozok építőjeként világhírűvé vált John Gaughan nevéhez fűződik, aki a kiállítás sajtóbemutatóján elmondta, hogy már gyerekkora óta foglalkoztatta a bűvészkedés, és ezen belül is a Kempelen-féle sakkautomata. Végül 18 évnyi munkával, korabeli feljegyzések és rajzok alapján sikerült elkészítenie a kiállításon látható szerkezetet.

(A www.kultura.hu nyomán.)

¹ polihisztor – több tudományban jártas, sokoldalú tudós

I. RÉSZ

Az I. rész feladatai *A titokzatos Kempelen és a sakkozógép története* című szöveghez kapcsolódnak. Figyelmesen olvasd el a mellékelt szöveget, majd oldd meg a feladatokat!

1. a) Mi a szöveg kővérített betűs bekezdésének a célja? Karikázd be a legmegfelelőbb válasz betűjelét!

- A a szöveg rövid összefoglalása
B az olvasó figyelmének a felkeltése
C az idő meghatározása
D egy találmány bemutatása

(1 pont)

1. b) Milyen mondatfajtát használt a szerző, hogy megvalósuljon ez a cél?

(1 pont)

2. a) Pótold a kiállítás adatait!

Helye: _____

Ideje: _____

Címe: _____

(1 pont)

2. b) Fogalmazd meg a szöveg ismeretében, miért adhatták ezt a címet a kiállításnak!

(1 pont)

3. Nevezd meg Kempelen két olyan találmányát, amelyekkel a fogyatékkal élő embereken szeretett volna segíteni! Írd melléjük azt is, kinek a számára készítette őket!

(2 pont)

N 1 8 1 1 3 1 3 1 0 7

8. Pótold a mondatokban a *titok* szóból képzett szavakat!

Kempelen sakkozógépében egy _____ rekesz volt.

A feltaláló még saját családja elől is _____ a gép működését.

(2 pont)

9. Mi igaz a bal oldalon levő szópárokra? Mindegyik elé írd oda a megfelelő betűjelet!

_____ találmány és ámulat

A Mindkét szó főnévből képzett melléknév.

_____ bécsi és pozsonyi

B Mindkettő összetett szó.

_____ legjelentősebb és legtökéletesebb

C Mindkét szó mély hangrendű.

_____ bűvészkellék és varázsdoboz

D Mindkét szó felsőfokú melléknév.

(2 pont)

10. Írd le betűkkel az alábbi számnevet!

1804 _____

(1 pont)

11. Pótold a mondatokban a megadott szópár megfelelő tagját!

ál – áll

A Kempelen Farkas Általános Iskola előtt a feltaláló mellszobra _____.

A feltaláló néha _____ ruhában elvegyült a sakkozógépet figyelő tömegben.

(1 pont)

12. Pótold a mondatokban a megfelelő igekötőket! A felsorolt igekötők közül válasszál!

át, fel, ki, le, meg, vissza, el

Kempelen azzal terelte _____ a gyanút, hogy a játszmák előtt _____ mutatta a gép mechanikáját.

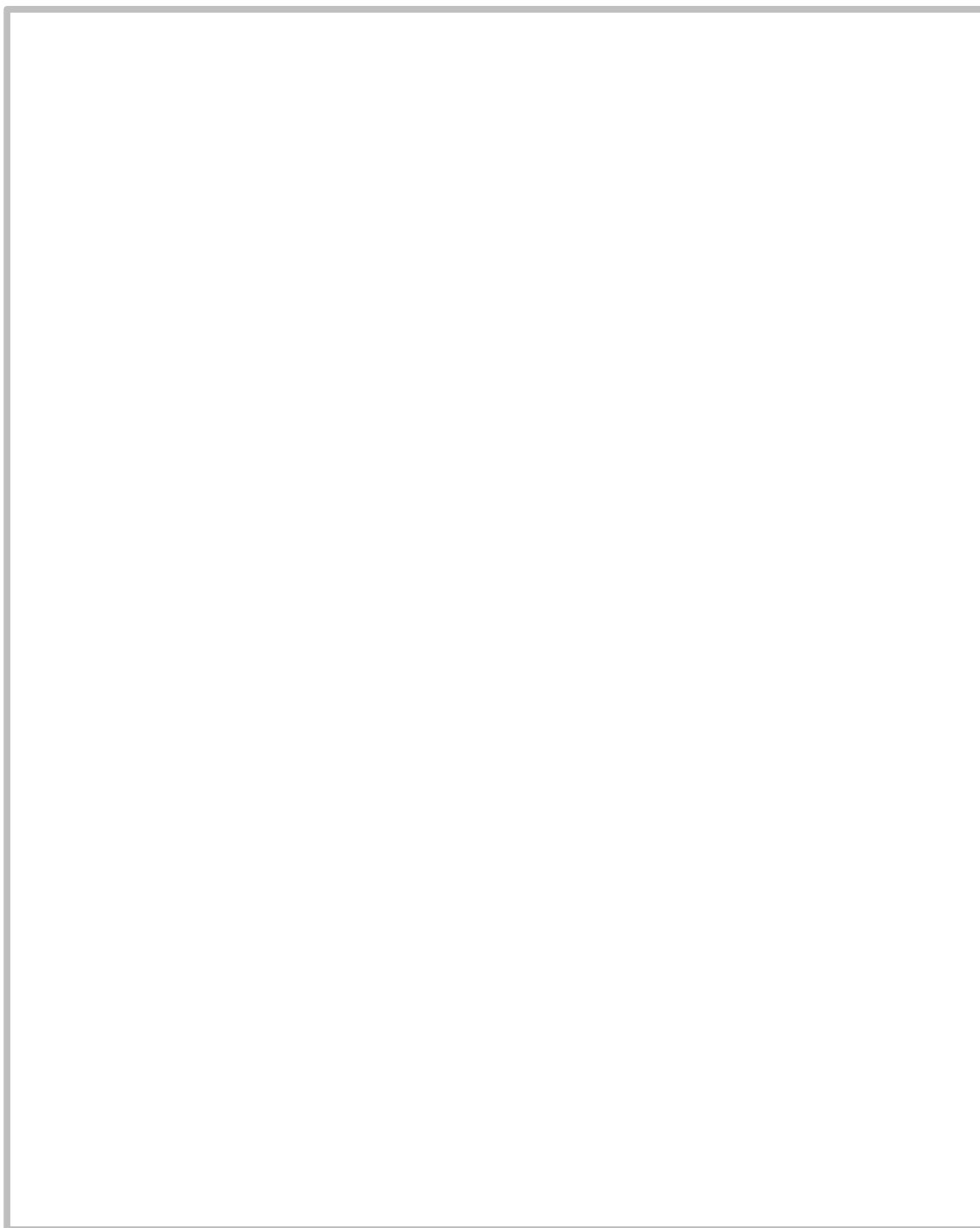
(1 pont)

N 1 8 1 1 3 1 3 1 0 9

16. Készíts meghívót a kiállítás megnyitójára kb. 45 szóban úgy, hogy emeld ki a kiállítás legnevezetesebb tárgyát!

A	B	C	D
2	1	2	1

4. a) Foglald össze, hogyan telt a fiú első napja a műhelyben!

(1 pont)

4. b) Foglald össze, hogyan teltek a fiú következő napjai, hetei!

(1 pont)

5. Fogalmazd meg egy-egy mondatban,

5. a) mi volt a Mester célja a fiúval,

(1 pont)

5. b) és hogyan valósult ez meg!

(1 pont)

6. Fejtsd ki röviden a véleményedet a Mester módszeréről!

(1 pont)

10. a) Az alábbi részlet Tasnádi egy másik művéből való. Írd a vonalra, melyik műnemhez tartozik ez a mű!

MÁTÉ *be.*

MÁTÉ Nem láttad a Henit? Hallod, Mikiegér?! Kérdeztem valamit!

ZSUZSI A Máté egyszer azt mondta rám, hogy dagadt állat, és akkor fél évig nem ettem. A suliban azt mondtam, hogy otthon fogok ebédelni, otthon meg azt hazudtam, hogy a suliban már ettem.

Műnem: _____

(1 pont)

10. b) Mi jellemző az a) feladatban említett műnemhez tartozó művekre? Karikázd be a megfelelő válaszok betűjelét!

- A Kizárólag verses formában íródnak.
- B Sok bennük a párbeszéd.
- C Cselekményük hosszú időt ölel fel.
- D Főleg színházi előadásra készülnek.

(1 pont)

Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj! Ide ne írj!

N 1 8 1 1 3 1 3 1 1 5

Üres oldal

